

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
σε συνεργασία με το
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
«ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

ΔΙΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΙΣ Τ.Π.Ε. ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική και Ενταξιακή Εκπαίδευση στο
Νηπιαγωγείο**

Κουτσοδημητροπούλου Κωνσταντίνα, Α.Μ.: 552

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δρ. Παναγιώτης Μαντάς, Συνεργαζόμενος Ερευνητής – Ι.Π.Τ.
– Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

2^ο Μέλος:

Δρ. Σπυριδούλα Κατσαντώνη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια –
Ι.Π.Τ. – Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

3^ο Μέλος

Δρ. Ζαχαρούλα Ταβουλάρη, Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια –
Ι.Π.Τ. – Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Αθήνα

2024

Περίληψη

Καθώς το κοινωνικοπολιτισμικό τοπίο υφίσταται ραγδαίες αλλαγές σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, οι σύγχρονες κοινωνίες επιχειρούν να ευθυγραμμίσουν τις εκπαιδευτικές πολιτικές που εφαρμόζουν με την τρέχουσα κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα, καθώς και με τις διεθνείς διακηρύξεις και συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαίδευση. Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική ως διδακτική προσέγγιση της Ενταξιακής Εκπαίδευσης αναδεικνύεται ικανή να συμπεριλάβει ενεργά την ποικιλομορφία του μαθητικού πληθυσμού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η συγκεκριμένη εργασία μελετά την εφαρμογή της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής στο πλαίσιο της Ενταξιακής Εκπαίδευσης, με σκοπό την ανάδειξη της συνδυαστικής εφαρμογής τους στη διδασκαλία μαθητών νηπιαγωγείου, καθώς και την παρουσίαση προτάσεων για εφαρμογή της Διαφοροποιημένης Παιδαγωγικής στην Ενταξιακή Εκπαίδευση του ελληνικού σχολείου προς όφελος της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Λέξεις-Κλειδιά: διαφοροποιημένη παιδαγωγική, ενταξιακή εκπαίδευση, νηπιαγωγείο

στόχο την ίδρυση τμημάτων με μικρότερο αριθμό παιδιών, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος για πιθανά ατυχήματα και να είναι πιο εύκολη η διαχείριση της τάξης.

Βιβλιογραφία

- Abrol, M. (2023). Role of Teacher in Promoting Inclusive Education. *International Journal for Multidisciplinary Research (IJFMR)*.
- Adams, D., Harris, A., & Jones, M. (2018). Teacher-parent collaboration for an inclusive classroom: Success for every child. *MOJES: Malaysian Online Journal of Educational Sciences*.
- Ainscow, M. (2005). Developing inclusive education systems: what are the levers for change? *2(6)*, 109-124. *Journal of Educational Change*.
- Al-Shaboul, Y., Al-Azaizeh, J. M., & Al-Dosari, N. (2021). Differentiated Instruction between Application and Constraints: Teachers' Perspective. *European Journal of Educational Research*.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. (n.d.). *A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.
- Anderson, L., & Krathwohl, D. (2001). *A taxonomy for learning, teaching and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Longman.
- Armstrong, F. (2008). Inclusive education. Key issues for teaching assistants: Working in diverse and inclusive classrooms. 7-18.
- Ashman, A. F. (2008). School and inclusive practices. 163-183. Boston, M.A.: Springer US.
- Bateman, D., & Bateman, C. F. (2002). What Does a Principal Need to Know About Inclusion? *ERIC Digest*. Arlington, VA: ERIC Clearinghouse on Disabilities and Gifted Education.
- Benitez-Lugo, M. L., Pinero-Pinto, E., Leon-Larios, F., Medrano-Sanchez, E. M., de-la-casa-Almeida, M., & Suarez-Serrano, S. (2021). Inclusive design in the field of education from the paradigm of early intervention. *Children*.
- Blamires, M. (2003). *Universal Design for Learning: Re-Establishing Differentiation as Part of the Inclusion Agenda? Support for Learning*.
- BONNOR, M. C., & WHITE, M. (2015). *Big Picture learning: Why this, why now? Educators on the edge: Big ideas for change and innovation*.
- Churchill, S. (2003). *Ethnic and linguistic dimensions of inclusive education. Ukraine: Quality Education in Multiethnic Society Mukachevo*.

- Cohen, L., & Manion, L. (2000). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Dillon, J., & Swinbourne, A. (2007). Helping Friends: a peer support program for senior secondary schools. *1(6)*. Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health.
- Drapeau, P. (2004). *Differentiated instruction. Making it work*. New York, NY: Scholastic Teaching Resources.
- Dunleavy, J., & Milton, P. (2009). *What did you do in school today? Exploring the concept of Student Engagement and its implications for Teaching and Learning in Canada*. Toronto: Canadian Education Association (CEA).
- Finkelstein, S., Sharma, U., & Furlonger, B. (2021). The inclusive practices of classroom teachers: A scoping review and thematic analysis. *6(25)*. Journal Inclusive Education.
- Fyssa, A., Vlachou, A., & Avramidis, E. (2014). 'Early Childhood Teachers' understanding of inclusive education and associated practices: reflections from Greece. *International Journal of Early Years Education*.
- Gay, G. (2015). The what, why and how of culturally responsible teaching: international mandates, challenges, and opportunities. *Multicultural Education Review*.
- Gebhardt, M., Schwab, S., Krammer, M., Gasteiger-Klicpera, B., & Salzer, C. (2014). Evaluation of individualized teaching in secondary level I. A quantitative review of the scale "individualized teaching" in two school surveys in Styria. *Erfassung von individualisiertem Unterricht in der Sekundarstufe I. Eine quantitative Überprüfung der Skala, Individualisierter Unterricht "in zwei Schuluntersuchungen in der Steiermark*. Zeitschrift für Bildungsforschung 4.
- Gentry, R., Sallie, A. P., & Sanders, C. A. (2013). *Differentiated Instructional Strategies to Accommodate Students with Varying Needs and Learning Styles*. Online Submission.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. (2007). *Adult and teacher development within the context of the school: Clues for supervisory practice. Supervision and instructional leadership: A developmental approach*. Pearson Education.
- Gotz, T., Lohrmann, K., Ganser, B., & Haag, L. (2005). Einsatz von Unterrichtsmethoden: Konstanz oder Wandel? [Implementation of teaching methods. Consistency or change?]. *Empirische Pädagogik*.
- Greenwood, C. R., Bradfield, T., Kaminski, R., Linas, M., Carta, J. J., & Nylander, D. (2011). The response to intervention (RTI) approach in early childhood. *Focus on Exceptional Children*.
- Hartmann, E. (2015). Universal design for learning (UDL) and learners with severe support needs. *International Journal of Whole Schooling*.
- Hay, J., & Beyers, C. (2011). An analysis of the South African model of inclusive education with regard to social justice. *Africa Education Review*.

- Hunt, P. F. (2021). Inclusive education: The case for early identification and early intervention in assistive technology. *Assistive Technology*.
- Isosomppi, L., & Leivo, M. (2015). Becoming an inclusive teacher at the interface of school and teacher education. *Procedia-Social and behavioral sciences*.
- Koegel, L. K., Koegel, R. L., Flea, W. D., & Fredeen, R. M. (2001). Identifying early intervention targets for children with autism in inclusive school settings. *Behavior modification*.
- Koellner, K., & Jacobs, J. (2015). Distinguishing Models of Professional Development. The Case of an Adaptive Model's Impact on Teachers' Knowledge, Instruction and Student Achievement. *3(66)*. *Journal of Teacher Education*.
- Kumar, D. (2023). The Role of Special Education Teachers in Promoting an Inclusive Classroom. *International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)*.
- Least, S. K. (2014). Differentiated Instruction: Its effect on proximal development. *Education and Human Development*.
- LePage, P., Courey, S., Fearn, E. J., Benson, V., Cook, E., Hartmann, L., & Nielsen, S. (2010). Curriculum Recommendations for Inclusive Teacher Education. *2(6)*. *International Journal of Whole Schooling*.
- Levin, J., & Nolan, J. F. (1991). *Principles of classroom management: A hierarchical approach*. Prentice Hall.
- Lidner, K., Nusser, L., Gehrer, K., & Schwab, S. (2021). Differentiation and Grouping Practices as a Response to Heterogeneity – Teachers' Implementation of Inclusive Teaching Approaches in Regular, Inclusive and Special Classrooms.
- Marshal, J., & Blue, C. N. (n.d.). *Pedagogy Including Differentiated Instruction That Enables Student Learning*.
- Mavroudi, A. (2017). Implementing differentiated instruction in the Greek state primary school: Teachers' attitudes and preferred differentiated strategies. *Selected papers on theoretical and applied linguistics*.
- Michael-Luna, S., & Heimer, L. G. (2012). *Creative curriculum and highscope curriculum: Constructing possibilities in early education*. Routledge.

- Narvaez, L., & Brimijoin, K. (2010). *Differentiation at work, K-5. Principles, lessons and strategies*. California: Corwin.
- Neophytou, L. (2013b). Being an emotionally intelligent teacher: Implications for the teachers' social role. In B. Ohlmeier & A. Brunold, *School and community interactions*.
- Paliokosta, P., & Blandford, S. (2010). Inclusion in school: a policy, ideology or lived experience? Similar findings in diverse school cultures. *Support for Learning*.
- Pozas, M., Letzel, V., & Schneider, C. (2020). Teachers and differentiated instruction: exploring differentiation practices to address student diversity.
- Puzio, K., Newcomer, S. N., & Goff, P. (2015). Supporting literacy differentiation: The principal's role in a community of practice. *Literacy research and instruction*.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2018). The five dimensions of differentiation. *International Journal for Talent Development and Creativity*.
- Reynolds, A., & Bacon, R. (2018). Interventions Supporting the Social Integration of Refugee Children and Youth in School Communities: A Review of the Literature: A Review of the Literature. *3(18)*. *Advances in social work*.
- Santamaria, L., & Thousand, J. (2004). Collaboration, co-teaching, and differentiated instruction: A process-oriented approach to whole schooling. *International Journal of Whole Schooling*.
- Smith, S. R. (2009). A dynamic ecological framework for differentiating the primary curriculum. *Gifted and Talented International*.
- Strogilos, V., Avramidis, E., Voulagka, A., & Tragoulia, E. (2018). Differentiated instruction for students with disabilities in early childhood co-taught classrooms: types and quality of modifications. *4(24)*, 443-461. *International Journal of Inclusive Education*.
- Sullivan, E., & Masters Glidden, L. (2014). Changing attitudes toward disabilities through unified sports. *5(52)*. *Intellectual and developmental disabilities*.
- Thakur, K. (2014). Differentiated Instruction in the Inclusive Classroom . *Research Journal of Educational Practices* . India: Institute of Educational Technology and Vocational Education, Panjab University, Chandigarh.
- Tieso, C. L. (2002). The Effectes of Grouping and Curricular Practices on Intermediate Students' Math Achievement. National Research Center on the Gifted and Talented.
- Tomlinson, C. A. (2000). *Differentiation of Instruction in the Elementary Grades*. Ascd.
- Tomlinson, C. A. (2008). The Goals of Differentiation. *3(66)*, 26-30. *Educational Leadership*.
- Tomlinson, C. A. (2017). *Differentiated instruction*. In *Fundamentals of gifted education* . Routledge.

- Tomlinson, C. A., & Imbeau, M. B. (2010). *Leading and managing a differentiated classroom*. Alexandria, Virginia, USA: ASCD.
- Tomlinson, C., Brighton, C., Hertbert, H., Callahan, C., Moon, T., Brimijoin, K., . . . Reynolds, T. (2003). Differentiating instruction in response to student readiness, interest and learning profile in academically diverse classrooms: A review of literature. *Journal for the education of the gifted*.
- Touratzidou, K. (2019). *Preschool teachers' attitudes towards inclusive education in Athens, Greece*. Unpublished.
- Trouki, E. (2012). *The Challenge of Cultural Diversity in Greece: Reflections on 'Intercultural Education Schools'(IES) Strategy for Creating Inclusive Learning Environments*. Power and Education.
- UNESCO. (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*. UNESCO.
- UNESCO. (2009). *Policy Guidelines on Inclusion in Education*. UNESCO.
- Vlachou, A. (2006). Role of special/support teachers in greek primary schools: a counterproductive effect of 'inclusion' practices. *Journal of Inclusive Education*.
- Walker, A. R., Uphold, N., Richter, S., & Test, D. W. (2010). Review of the literature on community-based instruction across grade levels. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilitie*.
- Zoniou-Sideri, A., Deropoulou-Serou, E., Karagianni, P., & Spandagou, I. (2006). Inclusive discourse in Greece: Strong voices, weak policies. *International Journal of Inclusive Education*.
- Ακριτίδης, Ν., & Τοκατζόγλου, Μ. (2019). Η διαφοροποιημένη διδασκαλία ως Παιδαγωγικός προσανατολισμός στο ΠΣ του ΜτΘ. Ζητήματα Διδακτικής των Θρησκευτικών.
- Βαλιαντή, Σ., & Νεοφύτου, Λ. (2017). *Διαφοροποιημένη διδασκαλία: Λειτουργική και αποτελεσματική εφαρμογή*. Αθήνα: Πεδίο.
- Ευρωπαϊκός Φορέας για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή. (2011). *Βασικές Αρχές για την Προώθηση Ποιοτικής Ενταξιακής Εκπαίδευσης – Προτάσεις για πρακτική*. Odense, Denmark: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Ζήση, Α., & Σαββάκης, Μ. (2019). *Αναπηρία και Κοινωνία. Σύγχρονες Θεωρητικές Προκλήσεις και Ερευνητικές Προοπτικές*. Αθήνα: Τζιόλα.
- Ζώνιου-Σιδέρη. (2012). *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις*. Πεδίο.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2000). *Ένταξη: Ουτοπία ή Πραγματικότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2011). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Πεδίο.

- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2016). Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στο πλαίσιο των σύγχρονων εξελίξεων στην εκπαιδευτική πολιτική: Ορισμένες παρατηρήσεις και προβληματισμοί. (*Προσχολική ηλικία: Οι φυσικές επιστήμες στην εκπαιδευτική σχέση παιδιών και εκπαιδευτικών*), 29-44. (Β. Τσελφές, Επιμ.) Αθήνα: Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., & Χαραμής, Π. (1997). Πολιτισμική εκπαίδευση, προβληματισμοί και προοπτικές. (S. M. αί, Επιμ.) Πολιτισμική Εκπαίδευση.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Λαμπροπούλου, Κ., Παπασταυρινίδου, Γ., Τσερμίδου, Λ., & Χριστοπούλου, Α. (2020). Διαφοροποιημένη παιδαγωγική & ενταξιακή εκπαίδευση: θεωρητικές επισημάνσεις, προβληματισμοί και προοπτικές. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες της αγωγής και εκπαίδευσης*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Λαμπροπούλου, Κ., Παπασταυρινίδου, Γ., Τσερμίδου, Λ., & Χριστοπούλου, Α. (2020). Διαφοροποιημένη παιδαγωγική & ενταξιακή εκπαίδευση: θεωρητικές επισημάνσεις, προβληματισμοί και προοπτικές. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε., & Βλάχου-Μπαλαφούτη, Α. (2012). Αναπηρία και Εκπαιδευτική Πολιτική. Κριτική προσέγγιση της ειδικής και ενταξιακής εκπαίδευσης. Αθήνα: Πεδίο.
- Ζώνιου-Σιδέρη, Α., Ντεροπούλου-Ντέρου, Ε., & Παπαδοπούλου, Κ. (2012). Η έρευνα στην ειδική αγωγή, στην ενταξιακή εκπαίδευση και στην αναπηρία. Πεδίο.
- Θεοφιλίδης, Χ. (2008). Ρωγμές στο παγόβουνο της παραδοσιακής διδασκαλίας. Λευκωσία: Λειβαδιώτης.
- Καμπεζά, Μ. (2020). Διαφοροποιημένη διδασκαλία στο νηπιαγωγείο: Αναδεικνύοντας τη σημασία της προαξιολόγησης και τη σύνδεσή της με διαδικασίες ανίχνευσης των ιδεών των παιδιών. *Διάλογοι! Θεωρία και Πράξη στις Επιστήμες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης. Διαφοροποιημένη Διδασκαλία*. Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής κι Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Κουρκούτας, Η. (2008). Από τον "Αποκλεισμό στην Ψυχοπαιδαγωγική της Ένταξης": προβληματισμοί και προοπτικές σε σχέση με την ένταξη και συνεκπαίδευση παιδιών με ιδιαίτερες δυσκολίες. 2. Σύγχρονη κοινωνία, εκπαίδευση και ψυχική υγεία.
- Κουτσελίνη, Μ. (2001). Ανάπτυξη Προγραμμάτων - Θεωρία - Έρευνα - Πράξη. Λευκωσία.
- Κουτσελίνη, Μ. (2008). Επικοινωνιακή και Διαφοροποίηση Διδασκαλίας Μάθησης σε τάξεις μικτής ικανότητας. Λευκωσία.
- Μανωλάκος, Π. (2011). Η αξιολόγηση του μαθητή. *Εφαρμοσμένη Παιδαγωγική*.

- Μάρκογλου, Α. (2023). Διαφοροποιημένη διδασκαλία και μάθηση: Συνδέοντας την έρευνα με τη διδακτική πράξη. 16. *Journal of Research in Education and Training*.
- Μελισσόπουλος, Χ. (2022). Απόψεις και εμπειρίες εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης για τον ρόλο τους στο πλαίσιο της γενικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. (Ε. Ντεροπούλου-Ντέρου, Επιμ.) Αθήνα.
- Μήτσου, Ε. (2022). Ένταξη ατόμων με αναπηρίες στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης: στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Νεοφύτου, Λ., & Βαλιαντή, Σ. (2017). Πλαίσιο για την Επαγγελματική Μάθηση και Διαφοροποίηση της Διδασκαλίας (ΠΛΕΜαΔι). Λευκωσία.
- Πανόπουλος, Ν. (2019). Η Ειδική διδακτική μεθοδολογία γλωσσικών δεξιοτήτων σε μαθητές με νοητικές αναπηρίες στην ενταξιακή δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Παντελιάδου, Σ., & Αντωνίου, Φ. (2008). Διδακτικές Προσεγγίσεις και Πρακτικές για Μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες. Βόλος: Γράφημα.
- Παντελιάδου, Σ., & Φιλιπάτου, Δ. (2013). Διαφοροποιημένη Διδασκαλία. Θεωρητικές προσεγγίσεις & εκπαιδευτικές πρακτικές. Αθήνα: Πεδίο.
- Παπανδρέου, Μ. (2020). Η διαφοροποιημένη παιδαγωγική στην προσχολική εκπαίδευση: Προκλήσεις και προοπτικές. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*.
- Σακελλαρίου, Μ., Στράτη, Π., & Αναγνωστοπούλου, Ρ. (2019). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού Παράλληλης Στήριξης στην Προσχολική Εκπαίδευση. *Εκδόσεις Πεδίο*.
- Σούλης, Σ. Γ. (2008). Ένα σχολείο για όλους. Από την έρευνα στην πράξη.
- Στασινός, Δ. (2001). Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Αντιλήψεις, θεσμοί και πρακτικές. Κράτος και κοινωνική πρωτοβουλία(1906-1989). Αθήνα: Gutenberg.
- Σφυρόερα, Μ. (2004). Κλειδιά και αντικλειδιά: Διαφοροποιημένη παιδαγωγική.
- Σφυρόερα, Μ. (2020). Προς μια ολιστική αντιμετώπιση της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής: Αντιλήψεις και πρακτικές εκπαιδευτικών παιδιών προσχολικής ηλικίας. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 6(6), 119-142.
- Τζουριάδου, Μ., & Μπάρμπας, Γ. (1999). Παιδιά με ειδικές ανάγκες στην προσχολική αγωγή: οι απόψεις των νηπιαγωγών.
- Τουρατζίδου, Κ., & Λαρετζάκη, Κ. (2019). Ο ρόλος των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για την προαγωγή της συμπερίληψης στο νηπιαγωγείο.
- Τουρατζίδου, Κ., & Λαρετζάκη, Κ. (2020). Ο ρόλος των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για την προαγωγή της συμπερίληψης στο νηπιαγωγείο. *Επιστημονικό Περιοδικό Σ.Κ.Ε.Ψ.Υ.*

- Τσικολάτας, Α. (2014). Η Ενταξιακή Εκπαίδευση στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Προκλήσεις και προοπτικές. Αθήνα.
- Τσιμπίδη, Κ. (2020). Σχολική ένταξη μαθητών/τριών με εθνοπολιτισμικές διαφορές και ο ρόλος των διευθυντών/ντριών των σχολικών μονάδων. Επιστημονικό Περιοδικό Σ.Κ.Ε.Ψ.Υ.
- Φουκώ, Μ. (2010). Οι μη κανονικοί. Παραδόσεις στο κολλέγιο της Γαλλίας (1974-1975). Αθήνα: Εστία.
- Χαραβιτσιδης, Π. (2013). Χτίζοντας ένα δημοκρατικό και ανθρώπινο σχολείο* *στην Αθήνα. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Χατζηβασιλείου, Κ. (2023). Συμπεριληπτική εκπαίδευση & διαφοροποιημένη διδασκαλία: Βασικές αρχές και πρακτικές.